

Prof. dr. Faruk Mekić
Prorektor Univerziteta u Sarajevu

Čast mi je i zadovoljstvo što vas u ime Univerziteta u Sarajevu, odnosno rektora, mogu srdačno i toplo pozdraviti i izraziti posebno zadovoljstvo i poštovanje prema vama što danas svojim prisustvom dajete neposredni doprinos obilježavanju 22-godišnjeg veoma zapaženog i naročito uspješnog rada i funkcionisanja Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.

Moje današnje obraćanje doživljam istovremeno kao čast i zadovoljstvo i izuzetnu privilegiju zato što je Institut, naučnoistraživačka ustanova i članica Univerziteta, dragulj Univerziteta u Sarajevu kojim se mi ponosimo. Institut po ostvarenim naučnim rezultatima u oblasti društvenih i humanističkih nauka – od značaja za nauku i njen razvoj i društvenu praksu ne samo u Bosni i Hercegovini nego i u svijetu – nesumnjivo je reprezentativni predstavnik Univerziteta u Sarajevu. Imajući ovo u vidu, svako spominjanje Instituta zaslužuje iskazivanje respekta prema njemu na poseban način.

Sve naprijed rečeno potvrđuju saznanja i podaci saopćeni u monografiji o nastanku, razvoju i funkcionisanju Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu 1992–2013.

Na kraju, najiskrenije čestitke upućujem Institutu za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, odnosno svim njegovim uposlenicima i saradnicima ali i svima – i znanim i nespomenutim – koji su od osnivanja Instituta u najtežim uslovima pomagali i pomogli da Institut izraste u respektabilnu naučnoistraživačku ustanovu kojom se mi danas svi ponosimo, kao i svima koji su vjerovali u Institut, a Institut je u potpunosti opravdao povjerenje i ispunio njihova i naša očekivanja.

Prof. dr. Mevludin Mekić
Predsjednik Upravnog odbora Univerziteta u Sarajevu

I ja sam jedan od rijetko privilegovanih koji je danas dobio priliku i koji ima mogućnost da vas sve pozdravi i kratko obrati u ime Upravnog odbora integrisanog Univerziteta u Sarajevu. Govoriti o Institutu i njegovim rezultatima nakon 22 godine je istovremeno lako ali i veoma teško. Kada dobronamjerni čovjek govori o Institutu, govori s lakoćom i radošću o ustanovi kojom bi se mogle ponositi i mnogo bogatije i razvijenije države, već veoma afirmisane i poznate, dok izvjesna težina i odgovornost za sve iskazane riječi o Institutu vjerovatno nisu dovoljne i postoji mogućnost da se nešto propusti reći, ili ako bi sve govorili, trebalo bi znatno duže vremena od onog koje je predviđeno današnjim programom. Ovo govorim ne samo u svojstvu predsjednika Upravnog odbora već kao prijatelj Instituta, a koji je dobro upoznat sa uslovima, radom, razvojem i planetarnom afirmacijom ove naučnoistraživačke ustanove kojom smo svi, pa i Upravni odbor Univerziteta, veoma ponosni.

Koristim priliku da pred ovim uvaženim skupom ukažem na sljedeću latinsku izreku „Sedare dolore divinu opus est”, koja znači „Smanjiti bol – Božansko je djelo”. Slično ovoj sentenci, Institut smanjuje teške boli svih žrtava genocida u Bosni i Hercegovini i šire dokazivanjem istine o strašnom zločinu. Uposlenici i saradnici Instituta, pod rukovodstvom poznatog istraživača akademika Čekića, istovremeno govore i u ime svih nevino ubijenih žrtava, na čemu su im sadašnje generacije zahvalne, a nadam se i buduća pokoljenja.

Na kraju mi ne preostaje ništa drugo nego da se zahvalim za ovu privilegiju i čast koju ste mi ukazali da vam se obratim, uz iskrene čestitke Institutu, njegovim uposlenicima i saradnicima i uz našu obavezu da znatno više uložimo napora u pružanju pomoći našem dragulju.

Hvala vam!

Akademik Smail Čekić
Direktor Instituta za istraživanje zločina protiv
čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu

NASTANAK, RAZVOJ I FUNKCIONISANJE
INSTITUTA ZA ISTRAŽIVANJE ZLOČINA
PROTIV ČOVJEČNOSTI I MEĐUNARODNOG PRAVA
UNIVERZITETA U SARAJEVU 1992–2013.

(Uvodno izlaganje)

Sve vas srdačno pozdravljam i izražavam veliko zadovoljstvo što ste odvojili dio vašeg dragocjenog vremena da na prigodan način obilježimo dvodecenijski uspješan rad i funkcionisanje Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, (punopravne) članice Univerziteta u Sarajevu, naučnoistraživačke ustanove koja naučno istražuje zločine protiv čovječnosti i međunarodnog prava odnosno teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava, ustanove koja je, zahvaljujući prvenstveno rezultatima naučnih istraživanja, ostvarila izuzetno značajne rezultate i naučno-stručnu afirmaciju i respekt u Evropi i svijetu. U ovoj rečenici, već na samom početku, data je u dijelu iskaza i ocjena o uspješnosti rada i funkcionisanja Instituta. Prethodno datom iskazu i ocjeni mogu se od pažljivog slušaoca i kritičara dati dvije opaske: prva je da se ocjena obično saopćava i daje na kraju, a ne, kako sam to ja učinio, na početku izlaganja o bitnim rezultatima istraživanja Instituta od njegovog osnivanja do danas i, druga, ocjenu, zbog njene objektivizacije i objektivnosti, treba da dâ neko ko je „neutralan” kako bi se izbjegla izvjesna pristrasnost i objektivno opterećenje subjektivnošću zbog moje lične pozicije, naučne i društvene odgovornosti koju sam imao za protekle 22 godine rada Instituta i njegovog vođenja.

Kada neko kaže da vrijeme brzo prolazi, vjerujem da se možemo s tim složiti i reći da je u pravu. Dvadeset dvije godine je i prekratak i predugačak ili relativno dug period u kojem su ispisane svijetle stranice ove naučnoistraživačke ustanove od posebnog društvenog, naučnog, nacionalnog i državnog značaja za Bosnu i Hercegovinu, za žrtve genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava ne samo u Bosni i Hercegovini već i znatno šire, kao i (od značaja) za razvoj naučnog saznanja o najsloženijoj društvenoj pojavi i njenoj naučnoj upotrebljivosti i društvenoj svrsishodnosti.

Današnje moje uvodno izlaganje se razlikuje od uobičajenih u ovakvim situacijama po tome što se u njemu neće navoditi konkretniji rezultati rada Instituta, a oni koji budu konkretno navedeni imaju ilustrativni karakter, jer su oni detaljnije, potpunije i sveobuhvatnije tretirani sadržani, obuhvaćeni i iskazani u monografiji o nastanku, razvoju i funkcionisanju Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu 1992–2013, koju ćete danas dobiti.

Institut je osnovan septembra 1992. u izrazito složenim i teškim društvenim, političkim, vojnim, ekonomskim, bezbjedonosnim i drugim uslovima, u krajnje neizvjesnoj poziciji RBiH na unutrašnjem planu i u međunarodnim odnosima, u situaciji pune mobilizacije svih ljudi – žitelja i građana patriotski orijentisanih – bez obzira na njihovu nacionalnu, etničku, vjersku, spolnu i drugu pripadnost u odsudnoj odbrani svoje domovine, uz embargo „na svaku isporuku oružja i vojne opreme” i onemogućavanja legalne i legitimne odbrane, u uslovima nedostatka osnovnih životnih namirnica i osujećenja zadovoljavanja ljudskih potreba uz svakodnevne velike patnje i ogromne ljudske žrtve i materijalna razaranja. Posebno obilježje bitnih unutrašnjih događanja i događaja i međunarodnih odnosa nastanka i razvoja Instituta karakterišu agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu, genocid nad Bošnjacima, opsada Sarajeva i drugi oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Institut se razvijao kroz određene etape, koje su neodvojive od etapa i faza društvenog, političkog, obrazovnog i naučnog razvoja društva, a koje su obilježene brojnim kadrovskim, materijalnim, finansijskim, prostornim i drugim problemima. Svakako, neodvojivo od navedenih premisa od kojih se polazi u izlaganju o razvoju i funkcionisanju Instituta ne smijemo zaboraviti i još jednu koja se tiče statusa Instituta, vezanu za osnivača, odnos i vezu sa osnivačem, iz čega proizlazi i status Instituta i njegov rad, funkcionisanje i razvoj u okviru primarne djelatnosti Instituta i njenog sadržajnog, formalnog i stvarnog obogaćivanja razvoja i povezivanja sa edukativnom funkcijom i društvenom svrhom stečenog naučnog saznanja kao bitnog sadržaja individualne, kolektivne i društvene svijesti ljudi i ljudskog društva.

Polazeći od navedenog, mogu se zapaziti prepoznatljive etape u razvoju i funkcionisanju Instituta, u kojima je došlo do konstatovanja i evidentiranja zapaženih društvenih i istraživačkih problema, naučno i društveno značajnih, koji su kroz proces konceptualizacije istraživanja prethodili izradi naučnoistraživačkih projekata na osnovu kojih su organizovana i realizovana pretežno empirijska naučna istraživanja. Priroda i složenost empirijskih problema društvene stvarnosti zahtijevaju interdisciplinarni pristup naučnih istraživanja genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava sa stanovišta svih nauka i naučnih disciplina i ne samo u oblasti društvenih i humanističkih nauka nego sadrže i komponente interdisciplinarnosti i multidisciplinarnog pristupa zapaženim i opaženim empirijskim društvenim problemima, kao bitnim činiocima društvene stvarnosti koji determiniraju mogućnost naučnih istraživanja u oblasti svih nauka i naučnih disciplina.

Stečena saznanja Instituta kroz proces komunikacije sa određenim istraživačkim subjektima u Bosni i Hercegovini, Evropi i svijetu dovela su do krucijalno značajnog saznanja da su predmetna naučna istraživanja, empirijskog karaktera, genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava uglavnom realizovana u nedostatku projekta (projekata) naučnog istraživanja, prethodno pretestiranih i verifikovanih kao naučne – teorijske i metodološke – methodske osnove organizovanja i upravljanja smislenim naučno-saznajnim procesom naučnog istraživanja, primjenom naučnih metoda kojima se stiče naučno relativno i istinito saznanje provjerljivo i primjenljivo u naučnoj i društvenoj praksi. Naime, zapaženi nedostatak istraživača holokausta i genocida otklonjen je tako što je u Institutu, u skladu sa zahtjevima predmeta nauke i predmetâ istraživanja i ciljevima istraživanja, pravila i principa nauke i njene metodologije, urađen naučnoistraživački projekt koji ima svojstva tipskog projekta naučnog istraživanja genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava i koji omogućava organizovanje

realizacije valjanih naučnih istraživanja ne samo u BiH nego i u svijetu i što, također, omogućava intersubjektivnu provjeru stečenog naučnog saznanja u funkciji njegove istinitosti.

U etapi razvoja i funkcionisanja Instituta u periodu agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, genocida nad Bošnjacima i opsade Sarajeva 1992–1995, kao i drugim etapama razvoja Instituta prezentirat ću samo određene i bitne rezultate koji predstavljaju važno obilježje u razvoju Instituta. Od osnivanja Instituta do danas naročito su izražene istraživačke aktivnosti pribavljanja raznovrsnih podataka iz raznih izvora podataka primjenom metoda i tehnika istraživanja (pribavljanja podataka) o agresiji, genocidu i drugim oblicima zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava; prikupljanje relevantne dokumentacije o planiranju, pripremanju i izvođenju agresije i genocida; pribavljeni su podaci u skladu sa fundamentalnim naučnoistraživačkim projektom, čiji naslov glasi *Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima*, o čemu se podaci, u skladu sa planovima istraživanja, permanentno i kontinuirano pribavljaju, obrađuju i analiziraju, a stečena saznanja su, po modelu tipskog projekta, u longitudinalnom istraživanju i panel istraživanjima, naučnoj i društvenoj javnosti, na odgovarajući i uobičajeni način, blagovremeno prezentirani.

Složenost istraživačkih problema, njihova priroda i karakter istraživanja, kao i složenost društvenih uslova i politička osjetljivost problema determiniraju krajnju ozbiljnost, savjesnost, odgovornost i sistematičnost istraživača kroz kontinuirana naučna istraživanja, u skladu sa generalnim projektom naučnog istraživanja i njegovim potprojektima. Imajući u vidu složenost predmeta istraživanja, uslova za istraživanje, nedostatak kompetentnih naučnika/istraživača, nedostatak potrebnih finansijskih sredstava i dr., cjelovit prostor istraživanja nije istovremeno obuhvaćen istraživanjem u definisanom vremenskom periodu (1992–1995). Polazeći od kompleksnosti predmeta i tipa istraživanja koji je determinirao izradu generalnog projekta istraživanja sa potprojektima u sastavu, omogućeno je smisleno, logičko i racionalno opredijeljene realizacije naučnih istraživanja za pojedine dijelove Bosne i Hercegovine, čiji su rezultati naučnih saznanja iskazani u obliku posebnih studija u kojima su, pored ostalog, saopćeni tačni i istiniti podaci o broju žrtava, bitnim obilježjima identiteta žrtava, te su prezentovana naučnoj i općoj javnosti. Opće, zajedničke odredbe prostora, vremena, predmeta istraživanja i selekcioniranih i primijenjenih naučnih metoda bitna su osnova izrade završne sintetičke, naučne studije, odnosno studija, u kojima će objedinjeno, sistematizovano i klasifikovano po bitnim odredbama biti iskazana naučna saznanja stečena naučnim istraživanjem o genocidu i drugim oblicima zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava na cjelovitom prostoru Bosne i Hercegovine u periodu 1992–1995. Tako utvrđena i saopćena naučna istina je neprobojna brana svim špekulacijama, manipulacijama i falsifikatima.

U nemogućnosti da, zbog vremena koje imam na raspolaganju, detaljnije, opširnije i potpunije govorim kao i zbog značajnog ograničenja dužine izlaganja, nemoguće je navesti sve nazive naučnoistraživačkih projekata i održanih međunarodnih i domaćih naučnih konferencija, a kamoli prezentirati njihove bitne rezultate. Imajući to u vidu, saopćit ću naslove određenih tipičnih projekata realizovanih naučnih istraživanja, čiji su naučni rezultati značajno doprinijeli upotpunjavanju naučnog fonda o genocidu i drugim oblicima zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava i obezbijedili određenu praktičnu i konkretnu svrhu u društvenoj praksi od značaja za rad određenih pravosudnih, domaćih i međunarodnih institucija i reprezentativne naučne konferencije o predmetnoj tematici, nacionalnog i međunarodnog karaktera i nivoa.

Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima su trajni predmet istraživačke aktivnosti Instituta koja se odvija po modelu tipskog projekta istraživanja, a koja je imenovana kao strateška. Ta centralna, fundamentalna, bitna istraživačka aktivnost iskazana je kao predmetna obaveza dugoročnog istraživanja, utvrđena planom i programima rada Instituta.

Dosadašnja stečena i verifikovana naučna saznanja do kojih je Institut došao, po modelu generalnog projekta za određeni prostor i određeni vremenski period, nesumnjivo dokazuju i potvrđuju krucijalno saznanje o karakteru oružanog sukoba u Republici Bosni i Hercegovini i prirodi zločina, čiji osnovni sadržaj čine: *međunarodni oružani sukob, odnosno agresija na RBiH i genocid nad Bošnjacima u svim okupiranim mjestima i gradovima u opsadi* (naglašavam: u svim okupiranim gradovima u opsadi, bez obzira o kojem agresoru, odnosno državi Saveznoj republici Jugoslaviji i/ili Republici Hrvatskoj, je riječ), što znači da je genocid izvršen i u Sarajevu u opsadi (kao i u okupiranim dijelovima grada), što potvrđuju naučni rezultati istraživanja, objavljenih u studijama: *Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu – planiranje, pripremanje, izvođenje; Genocid i istina o genocidu u Republici Bosni i Hercegovini: Zločini nad djecom Sarajeva u opsadi i druge*.¹

Na osnovu naučnih istraživanja genocida nad Bošnjacima istočne Bosne, a posebno u Srebrenici i oko nje, sigurne zone Ujedinjenih nacija, jula 1995, naučni rezultati predmetnih istraživanja su poslužili za organizaciju i održavanje brojnih naučnih skupova domaćeg i međunarodnog karaktera, a izvještaji rezultata naučnih istraživanja za izradu i objavljivanje značajnih naučnih djela. S tim u vezi, Institut je objavio *devet naučnih i stručnih knjiga*,²

1 Čekić, Smail (1993), *Agresija na Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima*, Ljiljan, Sarajevo; Macić, Bećir (2001), *Zločin protiv mira*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo; Čekić, Smail (2004), *Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu – planiranje, priprema, izvođenje*, knjiga I i II, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu – Kult B, Sarajevo; Karavelić, Vahid (2004), *Agresija na Bosnu i Hercegovinu (sjeveroistočna Bosna od 1991. do 1992)*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, Hećo, Faid (2005), *Uloga Jugoslavenske narodne armije u agresiji na Bosnu i Hercegovinu*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.

2 *Zločini nad Bošnjacima u Srebrenici za vrijeme agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1991–1995*, zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa, održanog u Sarajevu 12. jula 1997, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, Sarajevo, 1998; *Zločini nad Bošnjacima u Srebrenici za vrijeme agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1991–1995.: Dokumenti i svjedočenja*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, Sarajevo, 1999; Čekić, Smail, Muharem Kreso, Bećir Macić (2000), *Genocid u Srebrenici, "sigurnoj zoni" Ujedinjenih nacija, jula 1995*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo. * * * *Ruže izgorjele: Užas rata u dječijim očima*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2003; Lapenda, Stjepan (2008), *Srebrenica – paradigma genocida ("Le figaro" 2000–2006)*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo; Alić, Mujo (2008), *Upotreba bojnih otrova u izvršenju genocida u Srebrenici, sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija, jula 1995*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo. * * * Dautbašić, Nermina, Alma Gabeljić, Elvisa Haskić, Mediha Mustafić, Dželaludina Nukić, Sadmir Nukić, Azir Osmanović, Admir Sejdinović, Nermina Sejdinović (2008), *Prekinuto djetinjstvo*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Organizacioni odbor za obilježavanje 11. jula 1995. – trinaeste godišnjice genocida nad Bošnjacima "sigurne zone" Ujedinjenih nacija Srebrenica, Sarajevo; Čekić, Smail, Bećir Macić, Meldijana Arnaut-Haseljić (2011), *Masovne grobnice u Bosni i Hercegovini – sigurna zona UN-a Srebrenica*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo; Čekić, Smail (2012), *Genocid i istina o genocidu u Bosni i Hercegovini*, Univerzitet u Sarajevu i Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.

organizovao pet izložbi dokumentarnog karaktera sa odgovarajućim katalozima (na više jezika),³ pripremio i priredio dokumentarni film „Pokolj u Srebrenici jula 1995.“, te kroz dugogodišnja naučna istraživanja obezbijedio najrelevantnija dokumenta i pribavljao/pribavio valjane i pouzdane činjenične, empirijske, kvalitativne i kvantitativne podatke o bitnim događajima izvršenog genocida u Srebrenici i oko nje, sigurne zone Ujedinjenih nacija, jula 1995. S tim u vezi, posebno želimo ukazati na dvije bitne naučne, društvene i historijske činjenice:

- prva, **Institut je istraživao i naučno istražio i dokazao da je Savezna republika Jugoslavija sa svojim kolaboracionistima iz Bosne i Hercegovine jula 1995, kao i od 1992, Bošnjake Republike Bosne i Hercegovine s područja sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice ubijala na teritoriji 14 općina Republike Bosne i Hercegovine, dok su žrtve genocida porijeklom iz 12 općina Republike Bosne i Hercegovine;**

- druga, **Institut odnosno njegov direktor je, radeći u Komisiji (Vlade Republike Srpske) za utvrđivanje događaja u Srebrenici i oko nje od 10. do 19. jula 1995,** koja se sastojala od 7 članova (5 Srba, 1 Britanac i 1 Bošnjak), **dokazao izvršeni genocid u Srebrenici i oko nje, sigurne zone Ujedinjenih nacija, jula 1995, pri čemu je, pored ostalog, pribavljena brojna dokumentacija različite provenijencije, izvršena rekonstrukcija počinjenih zločina i utvrđen broj i identitet žrtava genocida (8.742)⁴.** *Radna grupa za provođenje zaključaka iz konačnog*

3 * * * *Dokumenti o zločinima u Srebrenici (Fotografije i faksimili)*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, Sarajevo, 12. 7. 1997. * * * *Dokumenti o genocidu u Bosni i Hercegovini 1992–1995. (Fotografije i faksimili)*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu – Viktimološko društvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, april 1998. * * * *Dokumenti o zločinima koji traju (Srebrenica 1995–1998) – fotografije*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, Sarajevo, juli 1998. * * * *Genocid nad Bošnjacima sigurne zone UN-a Srebrenica, jula 1995. godine (Izložba fotografija i dokumenata povodom desetogodišnjice zločina)*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, Sarajevo, 2005. * * * *Genocid u Srebrenici, sigurnoj zoni UN-a, jula 1995. godine (Fotografije, faksimili i karikature)*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007.

4 Vlada Republike Srpske je 2004. i 2005. (**Komisija za istraživanje događaja u Srebrenici i oko nje od 10. do 19. jula 1995. i Radna grupa za provođenje zaključaka iz konačnog Izvještaja Komisije za Srebrenicu**) istraživala zločine nad Bošnjacima u Srebrenici i oko nje, sigurne zone Ujedinjenih nacija, jula 1995. Njeni rezultati istraživanja su od historijskog značaja: pribavljena je brojna dokumentacija različite provenijencije; izvršena je rekonstrukcija (izvršenih) zločina, pri čemu je utvrđeno da je izvršen genocid nad Bošnjacima – radi se o planiranoj i namjernoj likvidaciji hiljada Bošnjaka; otkrivene su i nepoznate lokacije masovnih grobnica; utvrđen je broj i identitet žrtava – **8.742** žrtve genocida (za 7.108 imena „**datumi nestanka ili smrti su unutar razdoblja od 10. do 19. jula 1995, uključujući 10. i 19. juli 1995**“; za 698 imena „**najmanje jedan datum nestanka je van perioda od 10. do 19. jula 1995**.“, s tim što je taj datum unutar jula 1995“), te 936 lica, za koja je „**najmanje jedan datum nestanka unutar predmetnog perioda, od 10. do 19. jula 1995, a ostali su van jula 1995.**“), kao i broj i identitet pripadnika/učesnika (preko 25.000) u tom zločinu genocida, među kojima su, pored pripadnika/učesnika „Vojske Republike Srpske“ i Ministarstva unutrašnjih poslova „Republike Srpske“, učestvovali i jedinice Vojske Jugoslavije, jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije (*Škorpioni*, pod komandom Vasilija Mijovića), mješovita četa združenih snaga MUP-a „Republike srpske krajine“, „Republike Srpske“ i Republike Srbije, zatim druge jedinice iz Srbije, te dobrovoljci, posebno iz Grčke itd. (Vlada Republike Srpske, *Komisija za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995, Događaji u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995*, Banja Luka, juni 2004; isto, *Dodatak Izvještaju od 11. juna 2004. o događajima u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995*, Banja Luka, 15. oktobar 2004; Vlada Republike Srpske, *Radna grupa za sprovođenje zaključaka iz konačnog Izvještaja Komisije za Srebrenicu: Izvještaj za sprovođenje zaključaka iz konačnog Izvještaja Komisije za Srebrenicu*, Banja Luka, 30. mart 2005. Isto, *Dopuna izvještaja od 30. marta 2005*, Banja Luka, 30. septembar 2005).

Izveštaja Komisije za Srebrenicu Vlade Republike Srpske, u kojoj je, također, radio i direktor Instituta, **utvrdila je**, pored ostalog, **broj i identitet pripadnika/učesnika u izvršenom zločinu genocida, čiji je broj preko 25.000, pri čemu je za svakog pojedinca bilo nužno pribaviti i staviti na uvid relevantnu dokumentaciju**⁵.

Naučnici istraživači Instituta i istraživači saradnici Instituta učestvovali su na značajnim i mnogobrojnim domaćim i međunarodnim naučnim i stručnim skupovima na kojima su vođene naučne i stručne rasprave o problemu i predmetu istraživanja holokausta i genocida, naučnim i drugim rezultatima istraživanja, sa aspekta određenih nauka i naučnih disciplina, čime je ostvaren doprinos razvoju nauke i struke, odnosno obezbijeđene naučno-teorijske i metodološke osnove i pristup empirijskim naučnim istraživanjima kojima se obezbjeđuje doprinos izgradnji i razvoju naučno-teorijskih saznanja u okvirima postojećih teorija, u čijoj su osnovi aksiomi, teoreme, naučni zakoni i naučna objašnjenja o genocidu u Republici Bosni i Hercegovini na kraju XX stoljeća, kao i obezbjeđenje postulacionih saznanja kao polazišta pristupa u stručnim (profesionalnim) istraživanjima, što je bitna osnova za valjano procesuiranje i kažnjavanje odgovornih (najodgovornijih) za izvršeni genocid i druge oblike zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Od međunarodnih naučnih konferencija posebno izdvajamo dvije:

- prva, *International congress for the documentation of the genocid in Bosnia and Hercegovina* (Bonn, 31. 8–4. 9. 1995), organizovana u saradnji sa Gesellschaft für bedrohte Völker – International Tilmana Zülcha, na kojoj je učestvovalo 200 učesnika: istraživača, profesora, ljekara, pravnika, novinara, svjedoka i žrtava genocida, te predstavnici organizacije za ljudska prava kao i političara iz SAD-a, Evrope i Azije, pri čemu je najveći broj bio iz Republike Bosne i Hercegovine i gdje je, u okviru više panela, podneseno oko 100 naučnih i stručnih referata i saopćenja o agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu, genocid nad Bošnjacima i drugim oblicima zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Kongres je pratilo i sa njega izvještaje podnosilo više od 100 novinara iz 83 printana i elektronska medija. Bio je to prvi, najveći međunarodni skup na kojem su podneseni relevantni naučni referati i saopćenja, na kojima je, pored ostalog, dokumentovan genocid u Republici Bosni i Hercegovini;

- druga, *Sedma bijenalna konferencija Međunarodne asocijacije istraživača genocida* (The International Association of Genocide Scholars – IAGS), koja je, u organizaciji Instituta i u saradnji sa IAGS-om (Washington), održana u Sarajevu 9–13. 7. 2007. Na Konferenciji je učestvovalo preko 800 istraživača holokausta i genocida iz Bosne i Hercegovine i cijelog svijeta, među kojima i najpoznatiji i najpriznatiji svjetski poznati istraživači holokausta i genocida, kao što su: Gregory H. Stanton, Israel Charny, David Pettigrew, Alex Hinton, Tilman Zülch, Nigel Eltringham, Smail Čekić, Tomas Borovynski i mnogi drugi.

Institut je rezultate naučnih istraživanja objavljivao, prezentirao, promovisao i afirmisao u formama naučnih knjiga, naučnih studija i naučnih saopćenja, u kojima je naučnim argumentima dokazao i saopćio naučnu istinu. Tako je ostvaren doprinos razvoju nauke i naučnog saznanja o zločinima protiv čovječnosti i međunarodnog prava, čime je stečeno naučno verifikovano saznanje dostupno svim zainteresovanim aktuelnim i budućim istraživačima i time trajno sačuvana istina od zaborava.

5 Isto.

Uposlenici Instituta su u raznim časopisima objavili 187 naučnih radova; Institut je objavio 110 izdanja; uposlenici Instituta su u izdanju drugih ustanova i institucija objavili 23 publikacije; naučnici istraživači Instituta i istraživači saradnici Instituta su, u statusu organizatora, suorganizatora i/ili učesnika, imali aktivnu i zapaženu ulogu na 172 konferencije (naučne – domaće i međunarodne), okrugla stola i seminara, promovirali 330 knjiga; uradili desetine recenzija; moderirali promocije preko 120 knjiga iz oblasti istraživanja zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava; održali oko 150 predavanja i tribina (u zemlji i inostranstvu); učestvovali u brojnim televizijskim i radijskim emisijama; dali brojne značajne i zapažene intervjuje i izjave za elektronske i printane medije i dr.

Naučna djela, čiji su autori uposlenici Instituta, a naročito prof. dr. Smail Čekić⁶, predstavljaju značajan naučni doprinos upotpunjavaju i razvoju naučnih saznanja o zločinima protiv čovječnosti i međunarodnog prava, što je u funkciji razvoja i afirmacije predmeta i metoda nauke o genocidu i njenih određenih naučnih disciplina u okviru društvenih i humanističkih nauka. Rezultati naučnih istraživanja imaju, pored ostalog, za osnovni cilj utvrđivanje i afirmaciju naučne istine kao ljudskog i naučnog saznanja o predmetima mišljenja i naučnog istraživanja zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava te krivičnog procesuiranja zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava kao osnove izgradnje i razvoja stabilnijeg i uređenog i uređenijeg društva i trajnog mira kao univerzalne društvene vrijednosti.

Rezultati naučnih istraživanja Instituta, zbog njihovog naučnog značaja i doprinosa razvoju nauke i rješavanju problema društvene prakse, intenzivno su citirani, u cjelini ili/i bitnim dijelovima, u relevantnoj naučnoj i stručnoj literaturi.

Naučna istina sadržana i iskazana u rezultatima istraživanja Instituta, njena određena društvena prezentacija i odgovarajuća društvena afirmacija, obezbjeđuje razvijanje lične, kolektivne i društvene svijesti o besmislenosti, štetnosti i pogubnosti činjenja (aktivno i pasivno) zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, te na osnovama istine izgradnju mira, zajedničkog života i perspektive razvijanja i njegovanja univerzalnih ljudskih vrijednosti, sloboda i prava svih žitelja i građana Bosne i Hercegovine, bez obzira na nacionalnu, etničku, vjersku, političku i drugu pripadnost.

Komparativna prednost Instituta i njegovi kapitalni rezultati naučnih istraživanja ogledaju se u naučnoistraživačkoj djelatnosti (naučna istraživanja, verifikacija rezultata naučnih istraživanja u objavljenim i promovisanim naučnim radovima, organizacija i održavanje brojnih domaćih i međunarodnih naučnih skupova, tribina i predavanja), u veoma plodnoj saradnji sa brojnim i raznovrsnim naučnoistraživačkim i obrazovnim i drugim ustanovama, organizacijama i udruženjima žrtava genocida u Bosni i Hercegovini i inostranstvu. Pozitivni efekti artikulisani u izdavačkoj djelatnosti obezbijedili su Institutu planetarnu afirmaciju, koja *ovu ustanovu s pravom svrstava u red jedne od najpoznatijih i najpriznatijih u oblasti istraživanja genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.*

6 Inostrani i domaći naučnici, istraživači i analitičari prof. dr. Smaila Čekića ocjenjuju i uvrštavaju u „najpoznatijeg bosanskog poznavaooca genocida“; između ostalih, vidi knjigu: Quintin Hoare-Noel Malcolm (1999), *BOOKS ON BOSNIA a critical bibliography of works relating to Bosnia-Herzegovina published since 1990 in West European languages*, The Bosnian Institute, London.

U radu, razvoju i afirmaciji Instituta, naučnoistraživačke ustanove za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, značajan doprinos dali su mnogi naučnici istraživači, univerzitetski profesori, pojedinci, ustanove, organizacije i udruženja, a njihova imena su navedena u monografiji pod naslovom „Nastanak, razvoj i funkcionisanje Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu 1992–2013.”.

Postignuti rezultati ne bi bili mogući u ovakvom okruženju i ambijentu, u jednoj materijalno siromašnoj i nerazvijenoj zemlji, kakva je Bosna i Hercegovina, kojoj su agresijom i genocidom nanesene velike ljudske žrtve i ogromna materijalna razaranja, bez nesebičnog angažovanja cijele plejade naučnika istraživača, istraživača, boraca za ljudska prava i žrtava genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, koje je pokrenuo, ujedinio i ojačao motiv za istinu i pravdu. Svima njima Institut javno iskazuje veliku zahvalnost, pri čemu istovremeno prema svima njima, a naročito prema žrtvama genocida, ima još veću obavezu i odgovornost da naučnim istraživanjima i njihovim rezultatima dokazuje i dokaže naučnu istinu o događajima u Republici Bosni i Hercegovini na kraju XX stoljeća, te na taj način dâ svoj doprinos u borbi za očuvanje Bosne i Hercegovine, zajedničke domovine svih njenih naroda i građana, jer je domovina samo jedna i mi njoj (Bosni i Hercegovini) dugujemo nesebičnu ljubav i pažnju, a ne zločine.

Institut je u okviru svoje djelatnosti uspostavio komunikaciju i ostvario saradnju sa određenim istraživačkim ustanovama, organizacijama, nacionalnim i međunarodnim pravosudnim institucijama, komisijama i udruženjima koji se bave istraživanjima holokausta, genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, traženjem prisilno nestalih lica, krivičnim procesuiranjem zločina, kršenjem ljudskih prava, udruženjima žrtava genocida i žrtvama genocida, kao i sa brojnim univerzitetima i univerzitetskim profesorima i istraživačima (njihova imena i nazivi navedeni su u monografiji).

Tokom dvodecenijskog rada i uspješnog djelovanja Institut je uspostavio kontakte, razvio saradnju i afirmisao naučnu istinu o zločinima holokausta i genocida kroz procese naučnih istraživanja u mreži asocijacije istraživača predmetne oblasti na međunarodnom nivou sa najjementnijim istraživačima holokausta i genocida, od kojih su, pored ostalih, prof. dr. Norman Cigar i prof. dr. Eric Markusen, u okviru naučne saradnje, s pravom dobili status spoljnih naučnih saradnika Instituta.

Ostvareni kontinuitet saradnje sa udruženjima žrtava genocida i žrtvama genocida i održavanje najvišeg nivoa poštovanja i pijeteta prema njima je moralna i etička obaveza Instituta i svih njegovih uposlenika, saradnika i prijatelja.

Institut je, pored naučne, ostvario i zapaženu saradnju sa domaćim i međunarodnim subjektima pravde u krivičnom procesuiranju zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, pri čemu je posebna pažnja poklonjena u procesu saradnje sa ICTY-jem. U kontekstu najpozitivnijih iskustava u procesu saradnje Instituta i ICTY-ja su rezultati naučnih istraživanja Instituta, posebno empirijska istraživanja žrtava opsade Sarajeva, za koje je ICTY, koristeći ih za potrebe tri izuzetno značajna procesa – protiv dvojice generala Vojske Jugoslavije: Stanislava Galića i Dragomira Miloševića, kao i protiv Slobodana Miloševića, gdje su Tužilaštvo i pretresna vijeća potvrdili valjanost i pouzdanost izvora i validnost rezultata istraživanja Instituta, pored ostalog, iznio najviše

ocjene, sažete u iskazu da je riječ o “neprocjenjivom blagu grada Sarajeva i remek-djelu Instituta”, bez kojih ICTY ne bi mogao iznijeti podatke sa visokim stepenom pouzdanosti o broju žrtava Sarajeva u opsadi.⁷ Na osnovu tih istraživanja Haški tribunal (ICTY) je, pored ostalog, dao procjenu broja stanovnika u opsadi (oko 340.000) i u komparaciji s drugim izvorima podataka (18. augusta 2003), procijenio da **“ukupan broj umrlih na području Sarajeva šest dijelova šest sarajevskih općina: Centar, Ilidža, Novi Grad, Novo Sarajevo, Stari Grad i Vogošća u periodu od aprila 1992. do decembra 1995. iznosi 18.889”**.⁸ Ovo istraživanje Instituta, prema ocjeni poznatih svjetskih stručnjaka i demografskih istražitelja Haškog tribunala, predstavlja **relevantan izvor, koji je korišten (i koristi se) u procesima pred tim sudom i potvrđuje da je broj žrtava u Sarajevu u opsadi daleko veći nego što to nevjerodostojni i sumnjivi spiskovi kvaziistraživača, koje tzv. nezavisni mediji i tzv. nezavisni (posebno bošnjački) intelektualci nametljivo protežiraju i nastoje po svaku cijenu da afirmišu** (potpune, sintetičke rezultate naučnih istraživanja o svim žrtvama opsade Sarajeva Institut će uskoro objaviti).

Istraživačka djelatnost Instituta ne bi bila moguća bez dobro organizovanog i funkcionalnog **arhiva i biblioteke**, čemu se u okviru Instituta poklanja posebna pažnja, što je permanentni i trajni zadatak, imajući u vidu ulogu i značaj fonda saznanja, kao bitnog polazišta za koncipiranje, projektovanje i uspješnu realizaciju naučnih istraživanja. Nažalost, u prethodno navedenom segmentu organizacije Instituta nije postignut željeni i očekivani efekat, ne samo zbog limitiranih, vlastitih mogućnosti Instituta nego i zbog nedovoljnog razumijevanja, društvene brige, odgovornosti i pomoći najodgovornijih društvenih i političkih subjekata u Bosni i Hercegovini.

Institut je duže vrijeme, pored ostalog, radio na projektu interdisciplinarnog postdiplomskog studija *Holokaust i genocid*, koji će obrazovati i naučnoistraživački osposobljavati istraživače genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, jer se u praksi pokazalo da kompleksnost problema i raznorodnost predmeta istraživanja determinira poseban studij iz područja društvenih i humanističkih nauka, na kojem će se stjecati naučno-teorijska i metodološko-metodska saznanja neophodna za empirijska naučna istraživanja genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. U cilju realizacije navedenog projekta, Institut je, nakon brojnih konsultacija, razgovora i dogovora sa brojnim naučnim autoritetima iz oblasti istraživanja holokausta i genocida, sačinio *Elaborat i Nastavni plan i program* interdisciplinarnog postdiplomskog studija *Holokaust i genocid*. Senat Univerziteta u Sarajevu je 23. juna 2010. donio Odluku o davanju saglasnosti na Nastavni plan i program interdisciplinarnog master studija *Holokaust i genocid* Institutu i 23. septembra 2010. od Ministarstva za obrazovanje i nauku Kantona Sarajevo tražio saglasnost za realizaciju navedenog studija, uključujući i cijenu koštanja. Nažalost,

7 Izjava dr. Jakuba Bijaka, demografskog vještaka ICTY-ja na raspravi o knjizi *Rat u brojkama: Demografski gubici u ratovima na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. do 1999*, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2009, održanoj 17. oktobra 2009. u Sarajevu.

8 ICTY – Demografsko odjeljenje, Predmet *Milošević* (IT-02-54); Tabeau, Ewa, Jakub Bijak Neda Lončarić (2003), *Broj žrtava u opsadi Sarajeva od aprila 1992. do decembra 1995*. Studija o stopi smrtnosti na osnovu osam velikih izvora podataka; ICTY – Demografsko odjeljenje, Predmet Galić (IT-98-29), Tabeau, Ewa, Marcin Zoltkowski, Jakub Bijak (2012), *Ljudski gubici tokom “opsade” Sarajeva od 10. septembra 1992. do 10. avgusta 1995*. ICTY, *Pretresno vijeće, tužilac protiv Galića, presuda i mišljenje*, Hag, 5. decembar 2003; ICTY – Demografsko odjeljenje, Predmet *Dragomir Milošević* (IT-98-29/I), Tabeau, Ewa, Arve Hetland (2007), *Ubijene i ranjene osobe tokom opsade Sarajeva: od avgusta 1994. do novembra 1995*. * * * *Rat u brojkama – Demografski gubici u ratovima na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. do 1999*, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2009, str. 567–834.

Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo, odnosno Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, još uvijek nije dalo saglasnost za otpočinjanje pripreme organizovanja i realizacije postdiplomskog studija o holokaustu i genocidu.

Nakon dvije decenije veoma zapaženog i uspješnog rada Institut je formirao potpuno jasnu sliku o potrebnom aktuelnom broju kadrova, odgovarajućih profila, što se može označiti kao stanje kadrovskih potreba, pri čemu ova ustanova ima jasnu viziju strategije vlastitog razvoja, polazeći od pojava – predmeta istraživanja, njihove rasprostranjenosti, trajanja, obima i intenziteta, u čemu se posebna pažnja posvećuje pravovremenom otkrivanju, identifikaciji, selekciji i izboru mladih istraživača koji se angažuju na pojedinim naučnoistraživačkim projektima, kako bi stekli odgovarajuća i potrebna istraživačka iskustva kroz istraživačku praksu. Istraživačka praksa je komponenta edukacije mladih istraživača u stjecanju naučnih zvanja magistara i doktora nauka u oblasti istraživanja holokausta, genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

U Institutu su od osnivanja, po raznim osnovama i sa različitim statusom, radno angažovani određeni stalni uposlenici i brojni stalni (spoljni), povremeni i privremeni saradnici (njihova imena su navedena u monografiji „Nastanak, razvoj i funkcionisanje Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu 1992–2013.”).

U Institutu je u stalnom radnom odnosu zaposleno 28 radnika, od čega četiri doktora društvenih nauka i devet magistara, zatim dva stručna saradnika istraživača, osam sa visokom stručnom spremom, četiri sa srednjom i jedan KV radnik.

U strukturi stalnih spoljnih saradnika angažovano je pet doktora nauka i pet magistara društvenih nauka.

Strukturu spoljnih povremenih saradnika čini širok krug vrlo poznatih i afirmisanih naučnih radnika istraživača, koji se angažuju povremeno i privremeno u skladu sa zahtjevima naučnoistraživačkih projekata i svojstvima i karakteristikama naučnih istraživanja. Naročita pažnja se posvećuje izgrađivanju stalne intervju i anketarske mreže terenskih istraživača za potrebe empirijskih naučnih istraživanja, čiji broj oscilira, imajući u vidu masovnost pojavâ istraživanja i orijentaciju na pribavljanje podataka potpunim posmatranjem, što zahtijeva angažovanje i po nekoliko desetina, pa i stotina terenskih istraživača.

Uključivanje i angažovanje terenskih istraživača determiniraju svojstva i odredbe pojave – predmeta istraživanja, prostora, vremena, materijalno-tehničkih i finansijskih sredstava, prethodnog pozitivnog istraživačkog iskustva, a u vezi sa čim je uvijek nužno neophodna njihova prethodna priprema kroz realizaciju određenih programa obuke terenskih istraživača.

Finansijska sredstva za osnovnu djelatnost Instituta osigurava osnivač – Skupština odnosno Vlada Kantona Sarajevo, iz kojih se obezbjeđuje i dio sredstava za Univerzitet u Sarajevu, čiji je Institut organizaciona jedinica. Imajući u vidu činjenicu da se osnovna djelatnost Instituta artikuliše u polju naučnih istraživanja holokausta, genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, pri čemu Institut nema mogućnosti da kroz druge oblike rada (naprimjer obrazovanje) osigura dodatna i vlastita finansijska sredstva, a za naučna istraživanja, posebno tipa empirijskih istraživanja, koja zbog svojstava masovnosti, razmjera, rasprostranjenosti, trajanja

i potrebe potpunog posmatranja, zahtijevaju znatno veća finansijska sredstva, neophodno je da osnivač osigura posebna i dodatna znatno veća finansijska sredstva koja bi se koristila u realizaciji naučno-empirijskih istraživanja.

Saznanja o nastanku, razvoju, funkcionisanju, naučnim rezultatima istraživanja i drugim značajnim aktivnostima Instituta su detaljnije, potpunije i šire sadržana i iskazana u monografiji pod naslovom „Nastanak, razvoj i funkcionisanje instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava univerziteta u Sarajevu 1992–2013.”, koju vam, kao dragim ljudima i prijateljima, preporučujemo uz molbu da je pažljivo proučite ili bar pročitate, kako bi, na bazi uvida i proučavanja iste, imali svoj objektivni i činjenični dijagnostički sud i vrijednosni zaključak.

S pravom možete postaviti pitanje zašto vam ovo sugerišem da uradite na ovakav način. To je zbog toga što želim da vas podsjetim na polazne premise iskazane na početku mog izlaganja o ocjeni rezultata rada i funkcionisanja Instituta u dvadesetdvo godišnjem radu. Stoga vjerujem da se i vaša ocjena neće ili neće barem bitno razlikovati od moje.

Na kraju, meni preostaje da se zahvalim svim uposlenicima, stalnim, povremenim i privremenim saradnicima Instituta iz BiH i inostranstva, čija su imena navedena u monografiji, na dosadašnjem radu i postignutim rezultatima, koji obavezuju na ispunjavanje one poznate maksime „da se može uvijek više i da se može uvijek bolje”. Naravno, na samom kraju izražavam i iskrenu ljudsku zahvalnost svima vama koji ste svojim prisustvom dali doprinos obilježavanju dvodecenijskog rada Instituta.

Akademik Muhamed Filipović

ZNAČAJ NAUČNIH ISTRAŽIVANJA AGRESIJE NA BOSNU I HERCEGOVINU I GENOCIDA NAD BOŠNJACIMA U KONTEKSTU NOVIJE HISTORIJE

Zamoljen sam od uprave Instituta da kažem nekoliko prigodnih riječi povodom promocije knjige koja iznosi brojne rezultate dosadašnjeg dvadesetdvo godišnjeg rada Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu. Ovaj skup predstavlja ujedno i proslavu osnivanja i dvadesetdvo godišnjeg aktivnog rada Instituta, te koristim ovu priliku da svim saradnicima Instituta srdačno čestitam ovaj jubilej i pogotovo ovako velike radne rezultate. Knjiga o kojoj je riječ je publikacija iz koje se može jasno sagledati impozantan obim i bogat sadržaj rada ove važne naučnoistraživačke institucije u oblasti historije ratovanja Srbije i Hrvatske protiv Bosne i Hercegovine u vrijeme dvostruke agresije na Bosnu i Hercegovinu. Upravo zbog značaja ovog rata i njegovih ogromnih posljedica, ali i zbog njegove apsolutne bezrazložnosti i neosnovanosti, zbog čega on predstavlja politički i ratni kriminal uopće, rezultati rada ove institucije imaju nacionalni značaj s obzirom na historijske, pravne i moralne implikacije njenih nalaza. Sama proslava je upriličena da bi bosanska i ostala javnost mogla na jednom mjestu i pregledno vidjeti i upoznati se sa odista značajnim istraživačkim rezultatima Instituta i njegovih saradnika, postignutim pod veoma teškim okolnostima i uz razne prepreke koje je Institut doživljavao, ali i steći svijest o značaju rada te važne institucije naše nauke na istraživanju zločina počinjenih nad našom državom i njenim narodom uopće, a posebno nad Bošnjacima, zločina koji nisu samo prolazna historijska pojava nego sastavni dio i odlučujući faktor u konstituciji i definiciji odnosa unutar naše države u kojima smo prisiljeni da živimo.

Rado sam se odazvao tom pozivu, budući da sam od početka, od prvog Kongresa posvećenog raspravi o zločinima genocida u Bosni i Hercegovini održanog 1995. godine u Bonnu, od kad sam pratio rad Instituta i veoma cijenio ono što su ljudi koji rade u Institutu učinili za našu nauku, za bolje poznavanje naše najnovije tragične historije i za osvjetljavanje njenog najcrnjeg i po značenju i posljedicama po državu Bosnu i Hercegovinu i bošnjački narod, ali i stanje na ovim prostorima uopće, njegovog najtežeg aspekta, tj. zločinačkog cijepanja naše oduvijek jedinstvene domovine u kojoj su složno živjeli njeni narodi, bez u historiji zapamćenog sukoba među njima, a koja je tobožnjim mirom pretvorena u poprište stalnog sukobljavanja njenih rastavljenih i tako suprotstavljenih naroda. Upravo je na ideji cijepanja i podjele Bosne i Hercegovine i ranije, a pogotovo u toku ovog posljednjeg agresivnog rata, došlo prvi put do masovnog protjerivanja njenog bošnjačkog stanovništva i izvršenja obimnog genocida nad njim. Učestvovao sam u nekim od akcija i istraživačkih poduhvata Instituta i nastojao dati skroman doprinos njegovom radu u okviru njegovog programa, čak i onda kada sam o prioritetima istraživanja mislio drugačije, ali mi je uvijek bilo važnije podržati ga u brojnim teškim momentima osporavanja njegovog rada i značaja i to ne samo sa strane onih čije je zločine razotkrivao nego i od strane onih čiji je narod bio žrtva zločina. Pratio sam rad Instituta od početka, podržavao i to posebno u momentima kada je njegov rad bio dovođen u pitanje odnosom države Bosne i Hercegovine prema cijelom kompleksu zločina počinjenih nad Bošnjacima i njihovom državom, pa i radu Institutu i njegovom značaju, a opstrukcija raznih vrsta bilo je mnogo tokom ovih 22 godine, mada sam uvijek smatrao da je njegov rad od najvećeg značaja za naš narod i državu i da on stvara, ma kako to može nekome

izgledati neobično, jedino čvrste pravne, političke i moralne osnove za potpunu rehabilitaciju prava naše države na državno jedinstvo i prava njenog najbrojnijeg stanovništva koje su nam arbitrarnim odlukama međunarodne zajednice i njenih vodećih država bile nametnute, nažalost, uz pristanak onih koji su bili dužni da čuvaju Ustav države čije su morali bili sluge, a ne gospodari, kako su se oni ponašali. A koliki značaj imaju prava najvećeg broja stanovnika jedne države, koji su izvor i nosioci svih prava i izvor svih odluka za njen opći pravni, politički i moralni status i održanje, nije potrebno posebno govoriti, jer je država bez pravne valjanosti njenog ustrojstva, bez moralne osnove njenog postojanja i bez političke jednakosti svih njenih ljudi i naroda, država koja proizvodi sve veće teškoće i patnje svome narodu umjesto da ih odstranjuje i poboljšava uvjete života svih svojih građana, predstavlja ustvari samo karikaturu od države koja sama sebe neprestano i sve intenzivnije osuđuje na propast. Odistu je impozantno ono što su istraživači ovog instituta, uz suradnju brojnih naučnika i javnih radnika iz cijelog svijeta, učinili na polju otkrivanja i kvalifikacije svih vrsta zločina počinjenih od agresorâ, načina njihovog izvršavanja i prikrivanja i stalnog nastojanja za umanjivanjem značaja tih zločina i stvaranja opstrukcija pravilnoj kvalifikaciji vrsta zločina, a pogotovo privođenju pravdi svih njihovih počinitelja, što je veoma važno i za našu zemlju i njen narod odlučno, kako u pogledu potrebe da se naša historija uopće oslobodi nametnutih nam zabluda i krivih tumačenja njenih tokova od nacionalnih ideologija i historiografa okolnih država tako i zbog toga što je apsolutno nužno da se ona dobro osvijetli i upozna u svim njenim aspektima, pa i njenim tamnim stranama koje uvijek i, kako se to pokazuje, kriju ono što je ne samo sramota nečije prošlosti nego i klica budućih zločinačkih postupaka ali isto tako i u pogledu stvaranja sigurne i naučno zasnovane osnove za obnovu postupaka koji nisu donijeli pravi lijek u pitanjima davanja satisfakcije našoj državi i narodu nad kojima su počinjeni zločini i opravdanog insistiranje na obnovi zahtjeva da se zločini stvarno do kraja i u potpunosti razotkriju u njihovom punom obimu i značaju i imenuju svi njegovi planeri i počinitelji, kako se ne bi zaboravili i da budu stalni memento, da dugo i još uvijek postoje i djeluju tamne strane ideologija, politika i ljudi koje se adaptiraju vremenima, ali ne mijenjaju osnovnu negativnu intenciju i naboj prema zemljama i narodima koje su proglasile svojim interesnim sferama, a narod tih zemalja vječnim neprijateljem kojeg treba iskorijeniti, kao i da se zločinci i to u cjelini i svi jednako kazne i da se tako osigura rehabilitacija prava i postigne ostvarenje uvjeta za normalan život stvarnih žrtava genocida, a to je cijeli naš bošnjački narod. Žrtva genocida nisu samo oni ljudi koji su bili nezakonito i nehumano pobijeni ili prognani sa svojih ognjišta nego je to s obzirom na obim i posljedice prethodnih akata nasilja postao i cijeli bošnjački narod, jer genocid nikada nije nekakva lokalna pojava i ne pogađa lokalne grupe nego uvjete života cijelih naroda, to je događaj koji je odsudan za život naroda nad kojim je izvršen. A mi svi znamo da se ono što je bit genocida sastoji u tome da se određene ljudske grupe onemoguće da uopće žive ili da žive normalno i u uvjetima koji su u skladu sa njihovom historijom, tradicijom, vjerom i na način kako su oni navikli i kako žele da žive. Život je pravi samo ako se odvija u skladu sa običajima, kolektivnom voljom i deklariranim i priznatim ljudskim pravima, a negacija tih prava je genocid i uz ubijanje i prisilno raseljavanje i bez njih, a to znači da u određenom obliku i po određenim aspektima uvjeta života Bošnjaka u ovoj zemlji, genocid nad njima traje još i danas. Da je genocid živ, da njegov duh vlada ljudima i institucijama u našoj zemlji, jasno se izražava u žalosnoj, zapravo, apsurdnoj i politički, pravno-moralno i humano neodrživoj situaciji da su direktne žrtve najtežeg genocida ostavljene i nadalje pod upravom, bolje reći čizmom, istih onih koji su na različite načine bili sudionici genocida nad njima, a koji im i nadalje negiraju osnovna ljudska prava i to pod auspicijom i zaštitom onog sistema političkih i državnopravnih odnosa koje nam je nametnula međunarodna zajednica kroz Dejtonski sporazum,

a koji su prihvatili naši političari i državni funkcioneri, naravno, ne pitajući šta o tome misli narod o čijoj se sudbini radi.

Poznato je da se istina historijskih zbivanja u svom punom značenju objavljuje i sagleda uvijek i tek na kraju kada vladajuća tendencija postigne svoj vrhunac, a smisao svega što se zbivalo se sagleda u onom što je rezultat historijskog djelovanja ljudi. A kakav je kraj naše historije rušenja totalitarnog komunističkog sistema i u čemu se sastoji istina naše novije historije? Komunistički je odista srušen, ali smo umjesto jednog dobili tri totalitarizma, samo umjesto na klasnoj sada su oni nastali na nacionalnoj osnovi. Stoga je kraj rušenja komunizma u našoj zemlji bio žalostan, pretvoren je u krvavi rat nacionalista za teritorije i stvaranje velikih nacionalnih država, zbog čega je rat kojim je takav historijski cilj ostvarivan bio nepravedan i po načinu vođenja kriminalan i stoga su njegovi rezultati neodrživi ukoliko uopće vrijede načela jednakih prava i sloboda svih ljudi i naroda i ukoliko su ta prava mjerilo opravdanosti svakog silom uspostavljenog stanja ljudskih odnosa. U slučaju Bosne i Hercegovine, jasno je da su žrtve genocida izvršenog nad Bošnjacima u cjelini ostale bez ikakve satisfakcije, da i dalje žive pod vlašću njihovih dželata, da im se odriče pravo na bilo kakvu vrstu odštete za pretrpljene gubitke u životima, dobrima i u patnjama koje su prošli i čije posljedice još uvijek traju. Jedina satisfakcija koja im je data od svijeta i naše države je da se jednom godišnje sastaju na mezarjima gdje su pokopane hiljade članova njihovih porodica i neutješno plaču za onim što im je najdraže i što je bilo jedina garancija njihove budućnosti, da plaču za svojom mrtvom zločinački pobijenom djecom koja su pobijena u slavu srpskog oružja i ambicije da se „konačno ostvari vjekovni san o velikoj Srbiji“, kako je to formulirao vodeći savremeni srpski historiograf. Taj plač nad budućnošću je najtužniji plač nad našom zemljom, našom nesretnom historijom i nad čovjekom uopće i on je najbolja slika stanja u kojem se nalazimo i dokaz da naš narod koji je primoran da živi pod takvim uvjetima ne može imati budućnosti, a to je istina koju razotkrivaju i jasno pokazuju upravo najvažniji i najbolji rezultati rada Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, mada pred tom istinom zatvaraju oči oni koji su za tu budućnost preuzeli najveću odgovornost.

Što se tiče naučnog rada na problemu genocida kao pojavi u odnosima među ljudima i narodima, a posebno s obzirom na činjenicu da je genocid izvršen i nad našim narodom, sada kada je jasno dokazano i pokazano da je genocid počinjen i da su u ideološkoj i političkoj pripremi tog genocida, zatim u njegovoj organizaciji i tehničkoj izvedbi sudjelovali i države Republika Srbija i Crna Gora, kao i sve institucije tzv. Republike Srpske, što je sasvim normalno, budući da o izvršenju genocida ne odlučuju pojedinci ili neke slučajno nastale grupe ljudi nego cijele države sa cjelokupnim svojim potencijalom, što znači da su u izvršenju genocida u Bosni i Hercegovini, na direktan ili posredan način, u pravnom smislu s jednakom odgovornošću, učestvovali i svi oni koji su podržavali politiku i rad navedenih institucija, zbog čega nam ostaje da se pozabavimo ne samo historiografskim nego i pravnim, političkim i moralnim i kulturnim aspektima genocida kao sa jednom konstantom naše historije, kako bi neke stvari bile jasne i kako se genocid ne bi više naivno tretirao kao neka veća ili manja nesreća oko čije veličine bi se cjenkali, nego kao dio logike ostvarenja jedne državne ideje, jedne metode vođenja politike i jednog shvatanja o ljudskim pravima uopće, shvatanja koje je od nastanka nove srpske države u XIX vijeku bilo sadržano u ideologiji i politici velikosrpstva u našoj historiji. Paralelni proces težnje ka negaciji i anihilaciji Bošnjaka moguće je utvrditi i kada je u pitanju odnos hrvatskog nacionalizma prema Bosni i Hercegovini i Bošnjacima, kao i činjenicu da je sa nešto manje intenziteta i manje rezultata

sličan učinak ostvario i hrvatski nacionalizam, što je moguće sasvim egzaktno registrirati i utvrditi u njegovom postupanju ne samo u pokušajima podjele Bosne i Hercegovine nego i prisvajanja cijele njene teritorije u vrijeme ustaške države NDH.

Ono što je bitno za razumijevanje pravne i političke prirode genocida sastoji se u istini da je svaki genocid po svojoj prirodi izvan političkog i izvan pravnog polja i značenja političkih, pravnih i moralnih pojmova i zakona, ako se pod tim podrazumijeva da se svaka vrsta ljudskog djelovanja u političkom polju i međudržavnim odnosima mora osnivati na nekakvom pravu i normama koje određuju šta su legalne i legitimne vrste i načini ljudskog djelovanja. Model genocida je ustanovljen još u vrijeme antike i sav njegov smisao se vidi u sudbini Troje, o kojoj je od grčkih prvaka donesena odluka da se Troja uništi, Trojanci pobiju i da se zatraži svi tragovi njenog postojanja. Pravna nauka je na osnovu definicije politike, smisla i načina uspostavljanja političkih odnosa među ljudima zaključila i u tome su sve pravne škole jedinstvene, da u polju politike vlada zakon koji dopušta da se unutar tog polja javljaju protivriječja, koja impliciraju i sukobe, ali da se ti sukobi resoluiraju političkim sredstvima i bez ratovanja, koje je krajnja tačka u odnosima i krajnji način postupanja kada se jednoj ljudskoj grupi odriče pravo na postojanje. Tako unutar jedne političke zajednice ili države mogu nastati čak i ratovi (građanski), ali nikada ti sukobi i ratovi ne smiju preći granicu nužnosti svog poravnanja putem uspostave mira, kada se uspostavlja primarna ravnopravnost strana koje su bile u sukobu i to u svim pravima koja se moraju vratiti u *status quo ante*. Nasilje nad zakonom se kažnjava jedino na način da se nasuprot njemu uspostavlja pređašnje pravno stanje, kaže jedan od najvećih svjetskih filozofa u svojoj „Filozofiji prava“, a to je Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Kada jedna strana u sukobu pređe tu granicu, kada odluči da anihilira drugu stranu i odrekne joj pravo na egzistenciju, tada ona izlazi izvan političkog, pravnog i moralnog polja kao specifičnih odrednica postojanja ljudskih zajednica i ulazi u polje apsolutnog zločina, od ljudske ona postaje životinjska zajednica, budući da samo u životinjskom svijetu vlada zakon da se drugi i drugačiji uništava. Genocid, kako je ta anihilacija nazvana u naše vrijeme, je, dakle, ponašanje izvan prava i zakona, izvan pravila i načela političkog djelovanja i izvan zakona ratovanja i to je zločin po sebi i za sebe, to je neljudsko ponašanje *par excellence*. Genocidom svaka zajednica koja ga proizvodi izlazi iz okvira ljudskog načina bivanja i vraća se u životinjsko carstvo. Da bi se izvršio takav zločin, nužno je drugoj strani odreći identitet ljudskog i proglasiti ga životinjskim, kada je po životinjskom zakonu slobodno da se takva bića uništavaju. Nikada se ne može dogoditi genocid unutar onih ljudskih načina egzistencije gdje se pravo ljudskog međusobno priznaje. U našoj historiji je odricanje prava ljudskog načina postojanja nešto što nam je historija ostavila u naslijeđe kojim se neki, nažalost, ponose, a to je djelovanje sa pravom uspostavljanja stanja u kojem vlada zakon *cuius regio eius religio*, kada je jednoj grupi određeno pravo postojanja na način kako ona oduvijek postoji. U novijoj historiji je isto načelo protegnuto i na nacije, pa je odricanje prava postojanja nekoj nacionalnoj grupi postalo metod stvaranja vlastite nacije i nacionalne države. Tako se stvara situacija kada jedna vjera ili nacija izlučuje iz države ili sa teritorije koju prisvaja jednu kategoriju ljudi koje kvalificira kao drugačije izvan prava postojanja i na nju primjenjuje praksu eksterminacije, što će kasnije biti nazvano genocid. Ono što je u našoj historiji čudno i što pokazuje jednu njenu zloćudnu crtu sastoji se u činjenici da su i Srbi i Hrvati nas Bošnjake proglašavali pripadnicima vlastite nacije, ali nas nisu izuzimali iz primjene načela eksterminacije, mada je to protivriješno općem zakonu da se takva praksa primjenjuje samo na ono što se definira kao sasvim strano, kao npr., Trojanci što su bili Grcima. Nažalost, na Bošnjake se primjenjuje eksterminacija još od vremena nastanka nacionalnooslobodilačkih pokreta Srba,

Crnogoraca i Hrvata i to traje do kraja XX vijeka. Kako je to moguće, zbog čega je to moguće i kako se osloboditi takve historije, jeste glavno pitanje naše historiografije i društvene, a prije svega pravne i političke nauke i Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu mora tim pitanjima ubuduće posvetiti pažnju jednako kao i konkretnim okolnostima genocida koji je izvršen nad Bošnjacima tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu.

Prof. dr. Mirko Pejanović
Dopisni član ANUBiH-a

Danas zaposlenici Instituta imaju mnogo razloga za radost. U protekle 22 godine, a to je vrijeme od osnivanja (1992) do danas, Institut je u akademskoj zajednici Univerziteta u Sarajevu postao respektabilna naučnoistraživačka institucija. Svojim stvaralaštvom naučni radnici Instituta izveli su više istraživačkih projekata, čiji rezultati osvjetljavaju uzroke i razmjere zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava nad civilima u vremenu rata i agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992–1995. godine.

Poseban doprinos istraživači Instituta dali su spoznaji istorijske istine o zločinu genocida nad Bošnjacima u sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija Srebrenici, jula 1995.

Međunarodne konferencije koje je organizovao Institut doprinijele su *internacionalnom pristupu izučavanja počinjenog genocida nad Bošnjacima Bosne i Hercegovine* u sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija, Srebrenici, i ratnih zločina nad Srbima, Hrvatima i pripadnicima drugih naroda u Bosni i Hercegovini. To je u znatnoj mjeri pomoglo i Haškom tribunalu na provođenju sudskih postupaka za organizatore i nosioce počinjenih zločina. Znano je da će pravda za žrtve biti potpunija tek kad se izreknu presude za Karadžića i Mladića u Haškom tribunalu. O tome šta je sve učinjeno i postignuto u naučnoistraživačkoj djelatnosti Instituta prezentirano je u monografiji pod naslovom *Nastanak, razvoj i funkcionisanje Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu 1992–2013.*”.

Na 581 stranici monografije dat je cjelovit pregled rada Instituta u protekle 22 godine.

Monografija je koncipirana tako da njen sadržaj čini osam poglavlja. U prvom dijelu su sintetizirane najbitnije činjenice o nastanku, razvoju i funkcionisanju Instituta. Drugo poglavlje je posvećeno aktivnostima organa upravljanja. Riječ je o aktivnosti Upravnog odbora, Nadzornog odbora, Naučnog vijeća i direktora.

Treće poglavlje donosi pregled naučnoistraživačke djelatnosti. U ovom poglavlju predstavljene su naučnoistraživački projekti i naučni skupovi, okrugli stolovi, tribine i predavanja. Važno je danas, nakon 22 godine rada, istaći da je Institut u uslovima rata organizovao i izveo više složenih naučnoistraživačkih projekata. Tokom 1993. godine Institut je istražio veliki broj validnih i relevantnih dokumenata. Time je zasnovan dokumentacioni osnov naučnoistraživačkog projekta pod naslovom *Dokumenti i svjedočenja o agresiji i genocidu u Republici Bosni i Hercegovini*. Na osnovu prikupljene dokumentacije koja se odnosi na planiranje, pripremanje i izvršenje zločina protiv mira i drugih teških kršenja međunarodnog humanitarnog prava urađena je prva naučna studija u autorstvu profesora Smaila Čekića pod naslovom *Agresija na Bosnu i genocid nad Bošnjacima 1993*. Studija je objavljena 1993. godine. Početkom 1993. godine pokrenut je projekt *Stradanje Sarajeva za vrijeme agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu*. Ovim projektom istraženi su svi oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu pod opsadom. U okviru projekta izveden je popis porodičnih domaćinstava Sarajeva u opsadi. Angažovano je 300 istraživača-popisivača. Popisom je obuhvaćeno 92.100 domaćinstava u kojima je evidentirano 288.989 članova

domaćinstava. Među članovima domaćinstava identifikovani su svi koji su ubijeni, poginuli, umrli, prisilno nestali, ranjeni, izbjegli i raseljeni. Rezultate navedenog istraživanja koristili su demografi Haškog tribunala, posebno dr. Ewa Tabeau.

Predmet istraživanja unutar projekta *Stradanje Sarajeva za vrijeme agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu* bila su ubijena i ranjena djeca. Rezultati tih istraživanja poslužili su Gradskoj upravi i Udruženju roditelja ubijene djece Sarajeva u opsadi da izgrade spomen-obilježje ubijenoj djeci Sarajeva.

U vremenu rata izdvaja se projekt pripreme i održavanja međunarodnog kongresa za dokumentaciju genocida u Bosni i Hercegovini u Bonu od 31. avgusta do 4. septembra 1995. u saradnji sa Društvom za ugrožene narode iz Gotingena. Na skupu je podneseno oko 100 naučnih i stručnih referata. Ovaj naučni skup je označio međunarodnu afirmaciju istraživačkih poduhvata Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

U postratnim godinama Institut je izveo više istraživačkih projekata. U fokusu je bilo istraživanje počinjenog genocida nad Bošnjacima u sigurnoj zoni OUN Srebrenica, jula 1995.

U izvođenju naučnoistraživačkih projekata ostvarena je saradnja sa brojnim istraživačkim ustanovama i istraživačima holokausta i genocida.

Institut je razvio izdavačku djelatnost, unutar koje je objavljeno na desetine knjiga – istraživačkih studija. Promovisano je 130 studija i knjiga u protekle 22 godine. Neke od promocija organizovane su u zemljama regije i evropskim zemljama.

U zaključnom dijelu monografije ističe se da su pozitivni efekti, artikulisani u izdavačkoj djelatnosti, *obezbijedili institutu planetarnu afirmaciju*, koja ovu ustanovu s pravom svrstava u red jedne od najpoznatijih u oblasti istraživanja genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

U pogledu svog statusa Institut je prošao tri etape: ratnu etapu, etapu od rata do 1999. godine i najzad etapu u kojoj Institut dobija status članice Univerziteta u Sarajevu (1999–2013).

Cijenjeni gosti i uposlenici Instituta,

dozvolite da u povodu obilježavanja dvodecenijskog rada, u ulozi jednog od članova prvog saziva Upravnog odbora iz 1992. i spoljnog saradnika Instituta, istaknem nekoliko momenata. Najprije, sjetimo se istaknutih naučnih radnika koji su od osnivanja Instituta dali svoj doprinos njegovom razvoju. Članovi Upravnog odbora u vremenu rata bili su: akademik Ivan Cvitković, profesor Nijaz Duraković, profesor Atif Purivatra, profesor Munib Maglajlić i dr. Bećir Macić. Ja sam član Upravnog odbora bio iz reda članova ratnog Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Dugogodišnji predsjednik Upravnog odbora u više saziva ovog tijela bio je profesor Ismet Dizdarević. On je svoje pedagoško i istraživačko iskustvo kao i iskustvo javnog radnika nesebično posvetio radu i razvoju Instituta.

Institucije, a osobito naučnoistraživačke, pretpostavljaju odgovoran, istrajan i pregalački rad ljudi koji su na čelu tih institucija. Od osnivanja do danas Institutom rukovodi profesor Smail Čekić. Profesor Čekić je svim svojim bićem posvećen osmišljavanju i izvođenju naučnoistraživačkih

projekata u polju istraživanja zločina protiv čovječnosti. Njegova radna energija i istraživačka inventivnost doprinijela je da Institut izvede *opsežna istraživanja počinjenog zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Bosanskoj krajini, Sarajevu u opsadi i istočnoj Bosni i drugim dijelovima Bosne i Hercegovine*.

O ovim istraživanjima objavljeno je više studija. Neke od njih su prevedene na više jezika i izučavaju se na evropskim i američkim univerzitetima. Posebnu predanost organizaciji i izvođenju naučnih istraživanja profesor Čekić je ispoljio u proučavanju istine o genocidu u Srebrenici. Objavljene studije i knjige profesora Čekića o genocidu nad Bošnjacima u Srebrenici dobile se najširu međunarodnu afirmaciju. Naročito je bio značajan angažman direktora Instituta profesora Smaila Čekića u radu Komisije Vlade Republike Srpske za utvrđivanje događaja u Srebrenici i oko nje od 10. do 19. jula 1995. Nemjerljiv doprinos je dat u pribavljanju dokumentacije, otkrivanju i utvrđivanju naučne istine.

Danas u ovom svečanom činu obilježavanja godišnjice Instituta svim njegovim uposlenicima pripada priznanje za postignute rezultate tokom pretekle 22 godine. Ali posebno priznanje pripada profesoru Smailu Čekiću kao neumornom istraživaču i dugogodišnjem direktoru Instituta.

Poželimo uposlenicima Instituta da nastave svoje stvaralaštvo na putu koji je trasiran u protekle 22 godine.

Akademik Smail Čekić
Direktor Instituta za istraživanje zločina protiv
čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu

IZJAVA ZA MEDIJE

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu je naučnoistraživačka ustanova, članica Univerziteta u Sarajevu, osnovana septembra 1992. Osnovna djelatnost Instituta su naučna istraživanja zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, uključujući i genocid, najteži oblik zločina.

U svom dosadašnjem radu Institut je, između ostalog:

- pripremio, uradio i verifikovao istraživački instrumentarij za pribavljanje podataka, sa uputstvom za njegovu primjenu;
- evidentirao zapažene probleme, društveno i naučno značajne;
- identifikovao i artikulisao probleme valjanim nazivima i utvrdio naslove naučnoistraživačkih projekata;
- realizirao naučnoistraživačke (izvedbene) projekte;
- projekte verifikovao;
- realizirao naučna istraživanja;
- pribavljao podatke različite provenijencije;
- sređivao i obradio podatke i izvodio zaključke na osnovu pribavljenih podataka;
- konstatovao, formirao i iskazao saznanja u formi naučnih studija i iste predstavio naučnoj i općoj javnosti.

Uposlenici Instituta su u raznim časopisima objavili 187 naučnih radova; Institut je objavio 110 izdanja; uposlenici Instituta su u izdanju drugih ustanova i institucija objavili 23 publikacije; naučnici istraživači Instituta i istraživači saradnici Instituta su, u statusu organizatora, suorganizatora i/ili učesnika, imali aktivnu i zapaženu ulogu na 172 konferencije (naučne – domaće i međunarodne), okrugla stola i seminara, promovirali 330 knjiga; uradili desetine recenzija; moderirali promocije preko 120 knjiga iz oblasti istraživanja zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava; održali oko 150 predavanja i tribina (u zemlji i inostranstvu); učestvovali u brojnim televizijskim i radijskim emisijama; dali brojne značajne i zapažene intervjuje i izjave za elektronske i printane medije i dr.

Institut je u svom dosadašnjem 22-godišnjem radu ostvario veoma zapažene naučne rezultate kojima je, u oblasti društvenih i humanističkih nauka, doprinio razvoju nauke o genocidu.